

Мал чөмөри бөлөткээринин планын аял- агый бүрүзү ыяавыла күөсөдир

***

Чер-черде мал чөмөрүнүн бөлөткелери

Сүт-Хал районун «Адан Маа- дыр» колхозка эш Дармайга баш- таткан 60 хире комсомолчулар бөл- гөш аныктар бир хун иштиде Са- рыг-Булуңга 105 тонна ситениги кескеш, ийи көсөк черге салып сактап. Ол шеке башкалар, өр- реңкилерде бөлөткөсүнө. Хал кадымы-биле ситен кезерине ба- кы О.Баян-Доржу, студент О. Дедер- оол олар тергилдеп турган. Көкө- мөчүзү кыстар О. Кара-кыс, О. Хөвөн, Хүрөң-Тараз олар хун норманын 150—175 хуу күөсөткөнөр. Кол- хозта ам нитижи-биле 800 тонна ситен салдыган. Ситен салып айма- ам-даа үртүчүлөр турар.

В. ОНДАР.

Өтүр районун «Торгоалы» кол- хозта мал чөмөри бөлөткөсү айма- үртүчүлөр турар. Колхозтарга мал чөмөри бөлөткөсүнүн таламы-биле район төөгүтү аялчын, айбан- хаачылар, суурада школарын- ның башкалары, өрөңкичелери болган аялчакчылары шөптөн, уузт дуанын көргүзүп турар. Ус колхозтун Арыг-Балында шөптө- лөрдө тургустунан 17 ичкилги бри- гададан аялчын бүдүрүчүлүк бө- дөттүшкөн, лекция, бөсөдөн ор- ганизастан, агытууду үйдүрүп, үлөргөри аки аялчын, кыска хуу- саа иштиде 2 сараатты тургускан- нар. Шөптөлөрдүн иштинде комсо- молчу кыс Ноникова, өздөр Ажы- оол, Кара-оол олар тергилдеп аки аялчын турарлар.

Т. САНДАН.

Артельдин ситен шөлүндө

Тес-Хем районун «Ал-Эрик» колхозтун ситен шөлүндө аялчын турар эш Баазак аялчын ситен ке- зер машинасы-биле хунде 4 гектар ситениги кезер турган 4,5 гектар- ны кезип келген. Хөвөн салыкчы-

Хойнун күсү кыргыздазын организаствы доозар

Областын МТС-теринин болган колхозтарын хой кезин хойнун чакы кыргыздазын өй-шанаи бөлөткөсүн, илангы хойнун кыргыздазын мурну чарында аялчын, аки оларга калары турганын хойнун чакы кыргыздазын аялчын продуктуну шынарын аялчын- лышан, аялчын көздөдөр арганы ол берген. Илангы бөлөткө аялчын чоруткан МТС-тер болган колхозтар күрүсө-биле өй-шанаи санашкан- нар. Чакжэ, Өтүр районун колхоз- лары план өзүгөрү аялчын баш бу- рүзүндө чылда 2 кг дүк кыргыз- дазы хой бүрүзүндө 2,01 кг дүктү, Эрион районун колхозтары чыл аланы 1,85 кг турда, чүгө чакы кыргыздазы хой бүрүзүндө 1,780 кг дүктү кыргыз алган. Ол ишкан Току району чакы хой кыргыз- дазы база багай эвес өрткөн. Белет- кеин аки чорудун аялчын кыргыз- дазын организаствы өртүргөнөи- биле ол районларын колхозтары бүгү хойларын өй-шанаи кыргыз- ал, доктааттын пландан дашкаар күрүсө өрткөн чылдан аялчын хой дүк дүжааган болган сатканнар.

Д. МОНГУШ.

Илангы-даа чакы дүк кыргыз- дазы бүтү районларга шак илангы эки бөлөткөсүн өрткөн. Чалана, Бай-Хаак, Тес-Хем болган Сары- Сеп МТС-тер алектри кыргызда а- регаттарын болган аялчын аялчын- лардын бөлөткөсүн база колхоз- тарга хой кыргыздазын аялчын хуу- саанында план өзүгөрү күөсөдөр илангы хандырын шыдашканнар. Хойнун чакы кыргыздазын багай ор- ганизаствы, кыргыздазын чөгүрү өй-шанаи четкир хойлар кыдыр бөлөткөсүн болган хойларын кыргыз- дазын пунктуунга өй-шанаи сүр- дүрүп кездерин организастваны. Колхозтарын дарагалар болган тускай өрткөнгөри ол таламы- биле база уузт бүрүзүлүгөр.

К. НАПТИП-ООЛ.

Бөсө чөмөри харааы-биле областын чамдык колхозтарга чакы кыргызда узадыган, 30 мун хире баш хой кыргыздазын арткан, оон иштиде Улуг-Хем рай- онун колхозтарында 4200 баш, Чүгүн-баазын четкестерин хара- азы-биле хой санын дүктү чыды- рип, оон түшөлүндө дыка хой түн- күт аки ортуган областын чам- дык колхозтары чедир албаан. Оон- баа чөмөри өрткөн өшүктү хыя болган чөкө дүгүн кыргыз турган немесе хой дүктү, аки ортуган аялчын аргалык турган ол аялчын колхозтар база багай организаствы. Чаа-Хөл районун колхозтары бар 12000 баш өшүктөрүн чүгө 5534 башты, азы 45,5 хууун кыргыз- дан. Илангы Чөөн-Хем район 11200 өшүктөрүн 7800-тн кыргыз- дан, Улуг-Хем районда 3130 өш- күт кыргыздазын арткан.

Кыргыз дүктү саваларын болган бөлөткөсүн пунктуларын чөгүр- түп чедирин дүжаарын Бай-Тайга, Улуг-Хем болган Тес-Хем район- ларын колхозтарына багай ор- ганизастванын кыргыздазын дүк багай аялчын 5—6 хонук чыдып, шы- нары баксыраш өрткөн күдүлээр байдалга таварып турган.

Чамдык колхозтарын баштаар чөмөри болган зооветеринар аялчын- дактыларын таламын кыргыз- чыларын аялчын багай организа- стванын, алектри кыргызда а- регаттарын күжүн чөтө аялчын- дазын турганын болган кыр-

Бус-биле аялчын электростанциянын тудуунда

600 метр орук ам-даа салдырмаан

Кызылда бус-биле аялчын электростанциянын тудуунда аялчын темпин сөөлгү үдө аялчын тур- гедын. Ук тудууга аялчын дүр- «Тыва туду» трестин аялчын- нары октябрь байрамына күш- аялчын аки көргүзүлөрүгү ужура- жын, электростанцияда туду аялчын дарын сентябр айын баштайга хүнерине доозар дөң кызыл- дай аялчын турарлар.

Илангы трестин дашчылары сөөлгү айларда бөдө бүдүрүчүлүк аялчын турар. Станциянын кол ба- жыннын ханалары барык-ла бү- рүнү-биле салдыган. Бо аялчын (Чуур-оол биле Воробейтун брига- лары кызылмай аялчын турар.

Бистин бригадасы өскө аялчын чартыккан болза, шөптөн кол бакыннын ханалын шага-ла доозутур турган. Азы айда көп дүшкөн уузт кыргыз бу- га шаапкан черин катан салырыга уузт күш үнгөн, ам сөөлгү үдө аялчын чөмөри хонук турары бистин аялчынныска мондук ужура- шырын турар. Олар эвес болза, станциянын сөөлгү дөңгүн салып өгөлөөр чөмөри аялчын бис—деп бригадир эш Воробей чүгө турар.

Электростанциянын кол тудуун- дан айгыда үрүсө, дуулаал чөмөри- нин тудуу база-ла чөгүр турар. Илангы чөмөри кызылмай чөмөри тудуулар ам-даа эвөн эвес. Оларын бирөөнөтө өгөткөндөр сөөрттүр релестерин тудуу хамаар- жыр.

Станциянын одалагына хөргө- лөр чөмөри даш база хун болган шөк сөөрттүр оруктарын узуу илангы-биле 1000 метр. Бо хүн- чөргө сөдөр ол оруктун ийи ужунда чүгө 400 метр чөмөри орук кы- лынган. Ам-даа 600 метр чөмөри орук кызылмай негеттин турар. Станциянын тудуу доозарыга чөмөри хонук хуууа эвөн арткан, и- лангы-даа вагоеткалар оруктун тудуу трестин удуруткучуларын дүг- рөткөй турар.

С. МААДЫ.

Машина-клуб бригадаларда

Танды районун култура калди- синин машина-клубу районун кол- хозтарын, сөзүктөрүнүн мал чөмөри бөлөткөсүнүн болган дүжүт аялчын аялчын илангы тудуу хүнерине колхозчу аялчын ишчи- лерин, сөзүктөрүнүн аялчынна- рынын ортуунга култура маса- лык аялчын чөмөри оруктарын тускай план-биле районун дөңгө- рөндө чөгүр турар.

Машина-клуб (өргөлекчи О. Марк) бүрүн библиотекка хөргө- лөткөндө илангы аялчын чөмөри но- вар, журналдар, област суунары база төп солдунар, стол аялчын оюнлары, хол бөмбөт, хыялчын хөг- жүмөр, ыраар даражк, гармоннар база чаа уран-чөк болган доку- ментальдык кинолар, журналдар бар. Клуб бир колхозтун хову брига- дазына 2—3 хонук аялчын, илангы аялчын-ишчилерин културау не- гөдөш хандырын турар.

Көжүр чөгүрү машина-клуб рай- он төвүндө үнгөш Чедерин «Тил- келге» колхозунун хову брига- да-

Көдөз Советтин аялында четкестерни узуткаар

Бөсө-Сөөк кыды Советтин органи- за-массалык аялында дөңгөлө чөгүрү аки чөгүрү бары чакыт эвес. Чөп-биле харааынын быжыг- дазынын чамдык аялчын чөгүрү- туунан, маангы сөсиналар 3 улаа, хамаатыларын бөлүктөр аялчын- биле 7 хуралдары болуулан, 11 депутаттар боттарынын оруктарын сөзүктөрүнүн аялчын кымыл берилген. Эштер Сенджы, Сөрөп, Чудум, Манарыкчы олар депутат хүдөөгөри, сөзүктөрүнүн чөмөри чөмөри аки чөгүрүн турарлар. Күсөккө чөндүн кирген 48 билди- римкичтер чөгүрү үеинде чөп- тү-биле харааынын. Док- таалык аялчын комиссиналарга көдөз аялчын таламында (Дар- гаам-Сенджы), уду өргөдөгөри таламы-биле (Даргам Манарыкчы) комиссия дөре аялчын болуп, күсөккөри аялчын дуулаадын келгенер.

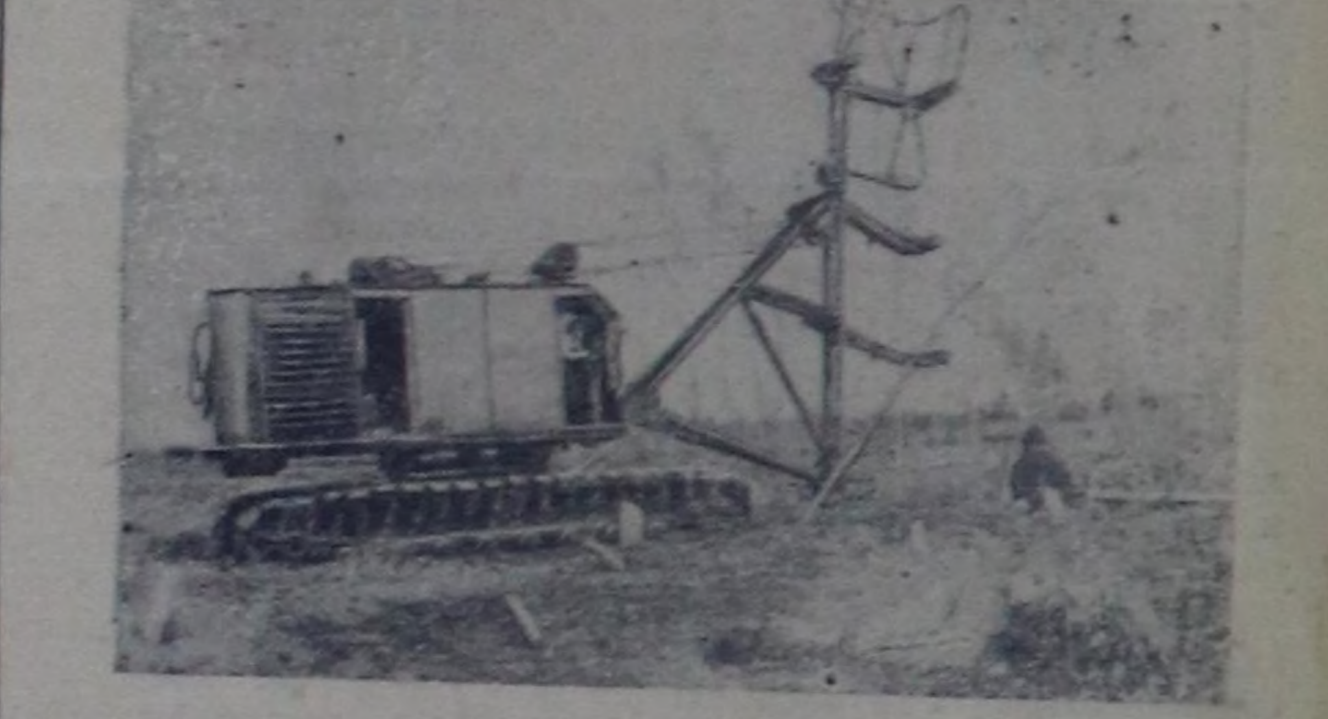
О. СИРИН-ООЛ.

Илангы-даа көдөз Советтин аялында уузт четкестер барын шүтүчүлөсө чөгүрү. Советтин организа-массалык аялы, сөзүктөрүнүн чамдык аялчын чөгүрү- туунан, уду өргөдөгөри, калык камтаалынын дугайы, социалист хүдөөгөри күсөдөш дөң чөмөри өй-не амдыралчы айтыр- галын сөсиналарга болган күсөк- көри хуралдарына чүгө аялчын турар. Оон туржук, облүкөсөри болган райкүсөккөри шөптөрүн чөмөри боттарынын практикти хөмчөгөри чүгө аялчын турган болган ол шөптөрүн депутат- тарга, күсөккө келжүнерине бе- лын таныштырып турган билди- мес.

Депутат хүдөөгөри багай күсө- дөш, көдөз Советтин аялында ду- залашпай турар эштер бар. Илан- гы Олан-оол (колхоз даргазы),

С. ШИРАП.

Бай-Тайга район.

Москва область. Ореховтун торфөстүр бүдүрүлгөндө чык бөрү төрө тымыкы улазын турар. Трестин коллективни чуртка чыл төнчүгө чөдөр ол үнөлиг өттүлөр болган уюберия төрүгүн чартык миллион аялчын тоннаны бөз. Ореховтун торфүлөрүнүн чөдөшкөри хуракчы техниканы шөптөн аялчын илангы бөзү турар.

Чурукта: Озерецкын торф бүдүрүлгөндө арга-малты аш- тан аргыларын «ЭСА-4» деп күштү машинанын дуузын-биле мияш аштан турары. Ол машина 30 аялчын күжүн солуур.

Фото Л. Великшинни. СЭТА-нын фотохроникасы.

Кижилерни чаагай чоруу дээш

«Хову-Аксиния комбинат тудуу» деп ким-даа чүгөлөш, оон билбес кижин Тывада ам ховар аларган. Ила- да аялчын турар кижилер обла- стын хой-хой районларын келти- лген. Анаа барып корбөн кижин, ол дугайын уластан дыкшан, «кажана бир черде минар баар чүсө» кыдыр болдунар. Шына-ла, журналист болган фотореспондент-биле кады хун кижин аялчын хантамыс оон.

Чайнын эс хуу турган чүсө. Шага келжүктөгү, ол-бо таламында илангы чөмөри оюн куду балды ора- рывска, доо ыракт келдөр кран «мөйүн» төс дө сөдүн алган ту- рабын көстүп кылды, оон кызыл- дай-лойдүлү барып койдун.

— Хову-Аксиния чөдөр келди, — деп журналист кылды. Илангы- га фотореспондент олурган:

- Бо черин төнөтү содуу чер, — деп чүгөлөшү үдү—30 чылдарын эгезине илангы чөдөр келди мен.
- Огнева деп бөп-алды бажынчын- тарды кал турган чүсө. Салы кур- лак чөдөр чыган, кездө аялчын, ба- жынчын чөгүрү Огнева дээр таравын илангы чөдөр келген, бажын тудуу ал, манав чурттал эгезин. Ол илангы- биле бо сүүрүн Огнева деп алай берген.
- Бо чүгөган дынаап чөгүрүстө-ла, «Поблавыс» сүүрүн илангы хал кыры келди. Машинадан дүшкөп, догандыр көрүрүсү, кыды черге чөдөр көрүнтү Култура бажын; суур Сөвдө, шагада чери болган өскө-даа алаб черлери турар илангы кыды бажын, руда эргелесин кон- торок, столовая, школа, салдылар, Ставон дөңкө, халдуу-ле сүргөк. Бөсөн Огнева кылда боор илангы өскөн, калбарыны алдык.
- Журналистын кыды аялчын аялчын билди аялчын-биле чоруткан, удаткан чөк ээп келди. Алаб шагы доозулан. Тудуу үчүстөгү деп чаа суур тудуу турар, анаа барып хон- дар бис дөңгөри билдире берген. Ча-

— Экин, мени Витя дээр чүсө,— дөш ортумак санын, күтүркү кар- карыгыр бир оол чүгөлөшү үдү.— Чөгүрүлөр, сонугураан чөгүрү- чөри көргүрүн кызылдан көрөй.

Ол-биле өрөздөр кезип, чүгөлөш- күй чөп бөс. Чүс аялчын кижин чурт- таларына санын нити чуртталга бажын 1957 жылы аялчын алаа кыргын. Илангы чыкка чыдар өрөздөр турган. Тускай сорулалык черер бөзө бар, ол-хөп чүгөрү база чүсө кургалдыр өрөздөр болду. Оларын аялчын чөмөри тускай тургугу- лар-биле таарыштырган.

Дартамында эртен эрте турган, кижин бүрүзү сонугурадгы черери- нисе чөгүрүлүштү. Эш А. Глухих- биле чүгөлөшкөш, дүңгүр- биле оол-биле кады конторага чөдө берди.

— Чайлар кылдыгы, силерин- биле чүгөлөшкөш, бо тудуу үчүстөгү- нүн кезип бажын көргөн болуула— деп, оон аялчын-мендизин айтырганын сөдө, чүгөлөшкөш.

— Мен бөсөн мен,— деп ол мени оорутту. Илангы дөңгө, сөткыин айыр-ла берген.

— Силерин мында сирый кат- тышкан коллективтерин аялчын- биле танышкан көргөн болуула— деп, ол дүдө өртүрү илангы мен,— деп, арай чыды эвес аялчын сөгөлөн.

— 1956 жылы мыйдан эгезин, манав тудууну кылган чүсө,— деп эш Глухих чүгөлөш эгезин.— Бо черин кол бөдүрүшүн мангалын көрбөс си- лер бе! Мурнуу талаа улагарга аялчын-мендиз болур, сонгу талаа баары—балык миза, Элегес хем ма- ра болду. А аялчын турган кыялар силер, чөкө-сигенин кылды дээр, аялчын хөргөш— алгылы келер аялчын агар мында-ла болбай. Ол бүгү- түп болуш. Сорта суур тудурын бөдүрүшүрү чүсө.

— Чөгүрү тудуурун байдалы кыды хире чөгүрү турары моонор? — деп айтыр берди.

С. ШИРАП.

Бай-Тайга район.

— Бо дөш өртү көзөк черге хуу бажынчын тудуу «суурлар, кудула- ды, мурдалы Элегестин кымыл чө- дөр—коммунал бажынчын тудуу кал- бар—сеп, кижин чүгөлөшү үдү.— Эгезин каш кудумчулар туруп кел- дер. Суурнуу үзүнү—1,5 километр ажар алар.

Эш Глухихтин оон илангы чүгө- лөшкөш чөдөр чөгүрү билдирин келди. 1957 жылы, нити чуртталга бажын- чында айгыда, 8 аал нити чуртталга илангы бажын, урулар эсизин болган өскө-даа тудууларын аялчын- даа кирген. А 1958 жылы эгезин— бир, илангы нити чуртталга үш-күт өрөздөрү болган өскө-даа таары- мычалык чөгүрүлөр—иангы бажынчын база аялчын алаа кирген.

— А бо чымыл чеже хире туду- лар аялчын алаа кирер ирги?

— План өзүгөрү 2,5 миз дөңгө- лөш миз чуртталга болуу аялчын алаа кирер чүсө,— деп эш Глухих илангы.— Оларын илангы илангы илангы квартиралары 5, бир-бир квартиралары—2, сөс-сөс квартиралары, илангы илангы—3 бажынчын тудуулар, 24 олуттук чунар бажын база.

Тудууларды бирги кварталдын тудуу 106 хуу күсөткөн дөңгөш эш Глухихтин чүгөлөшкөш база илангы келди. А илангы? Чөкөк бо-дур- гы: Глухих мастердын № 1 мастер үчүстөгүндө 3 бригада бар. П. Си- ловшанын электерлер бригадасын планын 272, а А. Кургуучулуу—216 хуу күсөткөш. Бо мастер үчүстөгү- гү тудуу черинде үргүчү бирги черин ээсип турар. Тыва илангы база бригада бар. Олар тудуу тала- мы-биле чаа, аялчын планын үргүчү- нөдө? Манав хонук доран дугуу турар болгой. Оун эргезин-ле тура- рын аялчын савалары, чык чир. Ол болуу доомазын чыган, анаа дусту болуу хонук дөңгөш немей хо- луу турганар-дыр. Кижилерин ты- мынч болды уузт коюлч илангы чүсөткөн. Аялчын үзүктөл чөк чөгүрү турар.

— Чуртталга бажынчын чаа- гайдылалыгында таламы сонугу- гавас силер бөз—деп айтыр-биле эш Глухих мени бодал кырыпта.

— Четтерин. Бо бүгүгүн кол доуу илангы болгой. Силер чаа бажын- да чуртталга турар илангы илангы. Силеринге кырып, ол таламы сонугурап көрө кылдыгы?

Бажынчын чөдө берди. Омскин гидротехникти тудуу нити-туун дооскан, миза кез илангы чүгөлөш- күй турарын эш Глухих чүгөлөш берди. Оон бажынчын—нити, уру- ларын болган удуур өрөздөрүн бүткөн. Оон илангы, сүгга эштин чуну- рынын, шыгачтык өрөздөрүн, аялчын чөдөр, кыды база бар. Коридор аялчын бажынчын сүг системасын биле чыдылчын турар. Илангы чөмөри сөөртү, хунде каш улаа ол турар дээр чүсө чөк, анаа-ла амыр- дашты.

— Хой-даа, бир-иангы-да квартираларды бажынчын шөптөн алаа, минар тудуу турар чүсө,— деп, миза айтыр болган олангы билдир- ги удууштур эш Глухих чүгөлөш.— О-бүдөшкөш нити хой удууштур турарын барылаалаа, чамдык квар- таларын база бир өрөздө уузт аялчын тудуу турар база бар.

«Хову-Аксиния комбинаттын туду- ринга ам бөлөшкө чөгүрү турар. Ол бүрүн тудууна бөзгө, аялчынчын, албан-хажычыл, инженер-техник нити аялчынчыл көвүлээр, ол ки- жилерин чаагай чөгүрү дөңгөш бөзгө чүгөлөшү тудуу турар. Бистин чүгөлөшүстү бөдүрүшүрү бөдөш кижини амгы-даа, келер үдөгө- даа чаагай, өргөлдөгү болуу дөңгөш чөгүрү турар болганда, мизинч болбой канчар кылдыр, бо бүгүгүн көргөш, кижин манав доран болз чөмө келер чөгүрү.

— Хой-нитини албан черлеринин таламы-биле кылды тудуу аялчын алаа кирген ирги?— деп база айтырдм.

— Амдыгында урулар илангы аялчынчын,— деп эжим харааыла. Урулар илангынын бажынчын, чай- ларга чүсө дөт, дашты хову-

С. САЛЧАК.

Делегей байдалының допчулалы

КОЛОНИЗАТОРЛАРНЫҢ ЧЕДИМЧЕ ЧОК БОЛГАНЫ

Американы Катышкан Штаттардың дипломаттары КНО-нун Кол Ассамблеясының чоокта чаз доозулган оза сессияның хурааларына шыккан мындыг берте-дешинерге кажан-даз таваржын көрбөсөн. Туруп көрбөн чүе болу берген: АКШ-тың төзөдөрүнүн бодунга таарышкан кыдыг-даз шиттирин төгөп кырип турган «Байдалың машинаны» джиш чүе-бузар чүе сотка олурган. «Нью-Йорк таймс» солунуңа херечиле турарын ёзугаар аларга. Чоокку Чөн чүеке даштым хол-гаарлашканын агарттыр дээр ре-зюмацияны Ассамблеяга төзөдү дээр; америк орадажышыкынара уду-лаанышыкынын латин-америк тө-зөдөкчилери Катышкан штаттар-га медгелзөөнөр. Турциянык бол-ган Пакистанык «чагыртырчык» төзөдөкчилеринден аныгыла, «бүгү африка болган азия чурттары АКШ-тың болган Англиянык Ливандык болган Норданияга агрессиянын чиди-биле бурру шаап саллаалар-пар. Араб Чөн чүеке байдалы калкымындарының «оругламында» оза сессияны АКШ-тың дипломат-тары дашкараларынын кайы кире-ла орадажык, оларынч оюу чуу-да болбаан. Ливандык болган, Нор-данияк америк-англи шериглери түндүрүн көрүп турар шиттирин сессия хүдөп алган, ол шиттири дээр Дэлесе биле Ллойд база бады-лаар жүрүгү таварышкан.

ЕНО-нун оза сессиясына бол-ган чорук АКШ-тың даштым поли-тикасынын болган оюу чоокку-чөн чүе политикасынын нини чедимче чок чорутууңа көрүтүү болган.

Оз фактыны Катышкан Штат-тарга хөй-хөй ёкку азындакчылар берин хүдөп көрүп турар. Америк сенатта сенатор Кларктың чоокта чагы чугааы тодаргай барымда болуп турар. «Бистин даштым по-литикасы бистин халаштын эриинде чедирин белген... деп ол чүеаалаан. АКШ-тың артуе сек-ретари болуп угаан-сарымдык бол-ган белдиг дипломат кылдыр эвес, харин азыннык ойнакчы кылдыр көргүсөн». АКШ-тың араб чурттары-га хамаарыштыр политикасынын түндөлдери Американы «Скрип-ле-говар» дээр солук трезини хай-лаарчымын мынчар тодаргай үе-ден турар: «Практик чидиривис. Ливандык база херек кырында чидиривис. Англи шериглер чорут-тары биле-ле Норданияга барынч-чүкүчүрөк ёзу-чүрү буурап дү-жер. Сауд Аравиянык нейтралитетти берген... Эйзенхауэрин доктринамы буурап дүшкөн, Багдад реэзияден артык чүе Россияга ууур камга-лаз таламы-биле араб күрүсөлөрү база Турцияга, Иранга болган И-ракка халаштырчык чүе бол-байн турар» деп хайгаарчык меде-гелзөө.

Кол Ассамблеянык сессиясы-биле холбаштыр Кыдат Улус Респуб-лика хамаарыштыр АКШ-тың поли-тикасынын буурап дүжүшкүңү илерөөн. КНО-да дүрүм ёзугаар эргелери уауу Кыдатта тынсыр дугайында айтыр сессияга чайлаш чок тургустунуң келер деп чүвени баш ууур билген, АКШ-тың артуе секретари «Кыдат коммунисттер ёзу чүрүмү хүдөп көрөс таламы-биле политика» деп өгөлдү тусай би-жикти баш ууур чарлаан. АКШ-тың артуе департаментинин удурутчулары амырдалан иле-ге чок холууан калганар-дыр! Хосталган адым чүе миллион кижил-ик Кыдатты хүдөп көрбөстүн-дээ, аныгыларын-да арзам чок. Америк политика каныкты дээрге, ол хамиктиң мурунда Кыдатка болдурга, харин АКШ-ты аныгдай көрдүрериче ашар чыдар. «Оз бизил» бодунуң соруглазын чедип алабан болган харин чүеке бүгү делегейге АКШ-тың политикаын илендир дээр чорукту хайнык-тырган. «Кыдатты КНО-га кырибес чорук делегейинч ол организация-мынга адым чүе миллион кижилер чоннуң бодунуң төзөдөкчилер бол-дур эргелин кызыр дөни ол тур-ден Индиянык «Нейши геральд» солубу бизжөн. Ол дээрге КНО-нун Уставын үрөөн болуп, Аймык чок чорутуң Чөвүдөлийинч бүгү деле-гейге тайбын камгалар арго-лык чөкөк кылдыр хуулар арзамы чок кылып турар. Кыдаттын КНО-га чөгү тайбынч ууу каражаны чед-дирин турар».

Америк колонизаторларның амгы чедимче чок болган чорук оларынч дипломатиясынын азы-лаз дүндөр-лөп дүшкөлийинч дугайында эвес, харин уаустары куданымынч импералисттик системазынын нити-биле дүндөрүн дүжүп тура-

рының дугайында чугаа чоруп ту-рарын херечиле турары ол.

КНО-нун Кол Ассамблеясынын амгы сессиясына болган чүдөлөр чөгүм-ва харин мындыг болуп ту-рар.

Колонизацияны анык эвес, харин эч-не чакты болган арга-биле боттадырарынын орадажышык-кыны барын Ассамблеянык бодунга АКШ-тың кажарлашыкынары бол-ган хемгелзери көргүсөн. «Чоокку Чөн чүеке тайбынч хандырамынч планы» дээр чүвени сессияга көдүртү үндүрүшкан, президент Эйзенхауэр ол районга АКШ-тың экономиканык тергидешкенин күш-тедирерин херек кырында ора-дажык. Солуг-атлантика блогуңуе өгөлдө киритеринин чазды болу берген болган Барыны Европга АКШ-тың тергиделин көстүп көр-бөн күштедиреринге чедирген билдиртич «Маршаллдың планы-биле» Эйзенхауэринч планын хөй-хөй хайгаарчыкларынч дөниеп тур-ган кижилер чүеке эвес. Эйзен-хауэринч планынын утказын араб удустар баш ууур билан каан бол-ган ону шыгымын гүжүгүчүлөп каапкан.

Чедир туртарың резолюциямынч төзөдөкчилеринч сессияга та-варышкан чүвени Ливандык болган Норданияга колонизаторларынч шериглери хөзөө артырамынч уга-ланган политикаын төгөп чөгүе көргүсөн. АКШ-тың төзөдөрү ёзу-гарымдаалап ол төзөдөкчилер да-каар-даз турган болза, оң турту-гүчүчү америк дипломатия бол-ган кымыга-даз чакты эвес. Чедир-леринч төзөдөкчилер буурап дүш-көн Дэлесе болган ону доганыр турарларга чаз согушкуну бол-ган.

Араб чурттарың көдүргөн реэ-люциямынч КНО-нун Кол Ассамбле-ясынын оза сессиямынч бир эң-сөт-килдиг хүдөп алган. Ливандык болган Нордания даштым шериг-лериң эң дүрүн үндүрерин бол-дуар арзамы кылар дээр прак-тиктик хемгелзери азырын КНО-нун чиягыне секретариңа ол реэ-люция дагып турар. Мычарга АКШ-тың болган Англиянык мындыг реэлюция дээр билдире чорук Ассамблеянык оза-да чидиг шит-тириден чайлаар деп оларынч кү-дөлийн уауурунда болган.

АКШ-тың болган Англиянык тө-зөдөрүнч араб чурттарың реэ-люциямынч дээр бадылаан ботта-рымынч импералисттик күрөк-чү-дүлдериңде колонизаторларынч ой-талар дөни ол эвес болгай. Оза сессиянык хурааларынч хүне-ринде-ле америк давай, чадаг шер-ини Сингапурга дүжүргөлийинч дугайында медгелзөр кырган, ол чүе дээрге, Катышкан Штаттар Мур-нуу-Чөн Азияда авантарың бе-летпей турар дөни ол тур. Изра-ильди азынлап турган, Араб Чөн чүеке англи-америк чаз агрессия үгүдөйлериң бодунуң чадап чо-гуңу дугайында медгелзөр барынч таламы чурттарыңч парлагымында даз көстүп белген. Сержемиңде самгаларынч болган күштедир-риниң эргежок чугулазымынч дугайы ол бүгү уаустарга база да-гып сагыдырып турар-дыр.

КНО-нун Кол Ассамблеясынын оза сессиямынч колонизаторларга аш-тарышыкынын таварыштырган болган уаустарынч хамаарышлөс чорукту база тайбынч херөөс камгалар турар күнтеринч ууу-гү чедирешин болган. Оза сессияны чымалдырың чедип алган болган бүгү-нитти тайбынч база аймык чок чорук дээр чайгышым чок демесе-жин турар Совет Эңилелинч ачы-тавымынч бо таламы-биле ууу бол-ган.

АЛЫЗЫНДАН ЭРГЕЖОК ЧУГУЛА

Ядролук чөкөкчү хоругдарынч болган оң шенеделерин соксды-рының айтырыгыларынч делегейинч хөй-ниттиңиниң кичөөнгей сөөлүг хүннере база дагып хаара тутту-нган. Ол чорук чүеке ядролук чөк-өкчү ууур демиселчилеринч Деле-гей конференциясынын ажымы-биле холбаштыр эвес, харин атомнуг ра-диация-биле кижилеринч хоранна-ланынч чаз фактыларының иле-рөөнүнч түндөлдө база болду-ган.

Япон шай чүдүргөн норвег судно чөкөкчү чаз Нью-Йорк портунга кел-ген. Чүкү шиттилерин көргө кижил-ге өдүм таварыштыр радиоактив-тиг строний-биле ол шай халы-мырдалтына берген болган. АКШ-тың божум океанынч районунда я-дролук чөкөкчү шенеделерин чорук-туу турары-биле холбаштыр ол-за хүннере япон суднолар болган оларынч командалары атомнуг ра-диациядан азык каражыдаан.

Ол ийи таварыгы—Катышкан Штаттарың болган Англиянык чо-рудуп турары атомнуг чөкөкчү эң-

лере бүдүреринч политикамынч таварыштырары мындыг халаштар-ның чүеке чүстүп бир келин-дир. Ол дугайы Вашингтонда болган Лондонда чагыртыкч бөдүктөр тер-гини эң биле тура-ла, ядролук чөк-өкчү шенеделери-биле холбаштыр кижилер төрөгөтөтинч таваржыл ту-рары аймыкты хүдөвешин азы би-челелерин орадажып турарлар. Мычарга ол орадажышкынызы-ны КНО-нун атомнуг радиация та-ламы-биле эртем комитети сайгалып илереткен. Комитеттиң чарлаан илеткелинде медгелзөр турары бол-за, ядролук чөкөкчү шенеделеринч дүндөлдөрүнч радиоактивтиг хандырамынч радиациянын деле-гей дөниеп улам уууу кылдыр улагулары турар болган ол чорук амгы болган келер үениң салга-рыңа шиттилеттинчөөн аймыкларынч чаз дыкка уууу хем-гелзөдиг халашын таварыштырар азыр». Ол түндөлдө-биле таныш-кан, америк сенатор Клинтон Ан-дерсон комитеттиң илеткел болза, «атомнуг шенеделери соксды-рынга удуурамынч турар, атомнуг энергия таламы-биле америк чазык комсомиссиянын хандырамынч теор-ияларының чамымынч чок кы-лып турар-дыр» деп медегелзөриңе алабаштырган.

Ядролук чамалдырыгынын иле-редиринч аргаларын өрөөн шит-тилер таламы-биле шиттиктиг өл-көрттеринч Женевага чаз доозу-ган чөвүдө хураалынч ажымынч түндөлдөрү атомнуг чөкөкчү хо-рудуларынын болган оң шенедел-еринч соксдырымынч удуурамынч чамалдырыгы болган. Ол чөвүдө хураал СССР-инч, АЭС-инч, Англиянык, Франциянык, Ка-нададык, Чехословакиянык, Поль-шанын, Румыниянык төзөдөкчиле-ри кирешкен. Ядролук чамалдыр-гы түрүт, оң шиттиде биче күштүг чамалдырыгы-да илереттинген ту-руп болуп деп түндөлдө чөвүдө ху-раал кылган. Атомнуг шенеделери Совет Эңилели соксатканынч соол-да-да, боттарынын үгүдөйлериң ядролук шенеделеринч соксатканынч делегей контролу чок дээр сым-да-биле чымалдаш, атомнуг шенеделеринч үгүдөйлөшкөн, АКШ-тың болган Англиянык боттарынын турунч агарттыр дээр орада-жышыкынарың бо чорук бургу-биле сайгалан илереткен.

Женевага өспөрттеринч чөвүдө хураалынч ажымынч түндөлдөрү болган КНО-нун атомнуг энергия таламы-биле эртем комитетинч илеткел ядролук чөкөкчү хо-рудуларың болган оң шенеделеринч соксдырымынч удуурамынч чамалды-рык чымалдарынч сый шапкан. Ядролук шенеделеринч чөк болганга соксдырымынч канык-даз боттуг шиттиктар ам чок дөриң кижилер бүрүтүңе билдирген.

Ол бүтүңү мурунда болу бер-ген, АКШ-тың болган Англиянык чагыртыкч бөдүктери чаз кажар-лашкынарыңа шиттичир ужурга та-варышкан. Август 22-де АКШ-тың президентинч Эйзенхауэр болган ан-гли чазык медегелзөр чарлап, мыа бир таламында, ядролук чөкөкчү шенеделеринч түр соксдырымынч хамаарыштыр дугурулага чедип алырынч дугайың база оң күрөс-дөр дөш делегей контролу туру-гу дугайында СССР-биле чугаала-жышыкынарың «дүргөн» кылып киритеринче боттарынын белени-ниң дугайың чугаалап турар, а эс-ке таламында, мынды чугаалажыш-кынарың октябрь 31-ге чедир узаимиктырып турар болган ол чугаалажышыкынар эгелзөөнүнч соонда атомнуг чамалдырыгыңдан түр дадалаалар болалыг болуп ту-рар. Биргээр чугаалаарга, АКШ биле Англия октябрь 31-ге чедир ядролук чөкөкчү шенеделеринч үгүдөйлөрүнч болган кижилер төрө-гөтөңе оң-биле хара чедирерин дү-шөп турар. Август 22-де Рождество ордука ядролук чөкөкчү чаз шенеделер чамалдырымынч Англия кы-лган медегелзөр херек.

АКШ-тың болган Англиянык ча-гыртыкч бөдүктөрүнч мындыг шөгү-гүмү бүгү уаустарынч эрге-ажы-тарында каржынч турар деп чүе мырнай иден. Атомнуг болган рождөдүгү чөкөкчү хоругдар дээр Делегейинч Токиога болган IV кон-ференциямынч барынч таламы күрү-дөлийнч ядролук бомба-биле кем-буррууу ойнаашкынын үзөр болган атомнуг шенеделеринч саат чок сокс-салдыр хандырап чоруктуң амгы үеде азынандан эргежок чугулазын ойналап медегелзөр. Ол соругламы шиттирлөөрүнч канык-даз сонга-ралдыр чорук агарттыңан туруп болбас.

А. ШАТИЛОВ.

Кыдат Улус Республика. Көдө ажы-агымынч бөдүктөге кооперативтери анык-аңы чөкөлдө түргөңө тарга дүжүргөдө кирешкен. Чурунга: Анго уездинч Фейно суурга (Хабей провинция) көдө ажы-агы кооперациямынч кижигүнеринч күргөңө та-рамынч садыр-биле сөөртүп бар чорутуу. Фото Ши Бань-чжи. (Синьхуа агентлиги).

Совет дайынчыларга тураскаал

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Ада-чур-тунч Улуг дайынның чымалдыры-мынч партизанынч ТК-зынч Полит-бюроунуң кезигүмү, ВУР-нун чазык дарганынч бири орадажы-чымынч Антал Апро, Комаром обла-стың партия болган хөй-нитти ор-ганизацияларының удурутчулары тураскаалды ажыдарынга киреш-кен.

Бандунгтуң принциптеринин тиилелгези

Кыдаттың болган Камбоджаның кады кылган медегелзөңгө ат салган

ПЕКИН. (СЭТА). ВУР-нун Бүрүс-чөвүдөлийнч премьер Чжоу Энь-лай болган Камбоджаның премьер-министри Нароом Синуку август 24-те кады кылган кыдат-камбоджа медегелзөңгө ат салганар.

ВУР-нун дарганынч орадажы-чы Чжоу Дэ, Улус төзөдөкчилеринч Бүгү-кыдат хураалынч Доктамаал комитетинч болган Националдык политиктиг консултациянык чөвү-дөлийнч Бүгү-кыдат комитетинч удурутчу ажыдакчылар, Камбоджа-нык түргө төзөдөрүнч кижигү-нери ат салышыкымынч болуп турга олуршканыр.

Камбоджаның премьер-министри-ниң Кыдатка чорамы болган кам-боджа төзөдөрүнч Кыдатка чыдаг алычы байд-биле хүдөп ала-ны болза ийи чурттарың арзамы ханы найрадык болган кады ажыдакчыларынч тодаргай илерет-кел болур дөриң медегелзө айт-кынч турар.

Тайбың тургузушкунуң тала-мы-биле кыдат уаустун чели ал-ган уагт дөнипкелген Камбоджанык төзөдөрү уауу-биле сонугурааныр.

Ливанда болушкуннар

БЕИРУТ. (СЭТА). Адымы америк флоттунч 15 корабльери август 24-те Ливандың эристерине чедип келген. Дынамынч турары ёзугаар алдыра, америк корабльери очке Чер ортуу дайымынч чөн таламы кел-зөөнө шериг өөредилгелеринч чорук-канымынч соонда келген ол.

Америк флоттук транспорт ко-рабльериңден азы-бүрү тууду м-тервалдырың сөөлүг хүннере дү-ргөп темпелер-биле дүжүрүп турар аларган. Америк командалык чери америк шериг баазаларынч ливан де-

вискөргө тударынч чөпшөргө-ли-ген ливан чазактан чедип амыр болалыг деп дынадып турар.

БЕИРУТ. (СЭТА). Август 25-те америк танка коомктери Бейрутта херектен чөкшүлөп чедип келген болган хоорайнык тура-халымынч контролдап турар районна-рынга удурутчулары эзелеп ал-ган.

Тура-халышканыр боттарынын туруштарың быжылап, онуларын калып, чаз барикадаларын кылып турар.

Мөөгүлөр дугайы

Мөөгүлөрдө белоктар хөй болур. Чаа чыгган 100 грамм мөөгү-де 1—3 грамм болган оң-даз хөй белоктар чорутуу. Кургак ак 100 грамм мөөгүде 22 грамм белок, 2,5 грамм үс, 23 грамм углеводтар бар болур.

Мөөгүлөрдө «В», «РР» деп витаминер тымылган. Чамык мөөгүлөрдө кижиниң ханымынч тургустууларыңа чугула чөс, цинк кичектиг чүдөлдөр бар. Чыжоо, чаа чыгган алыска, маслат, шам-пуньон деп мөөгүлөрдүнч 100 грамм бурдунга 16 миллиграмм цинк, 3 грамм хире чөс холууа чорутуу.

Ол минералдык бүдүмелер өскө продукттарда (хлебте, кру-паларда, эрте) эвөөн болур. Кижиниң организмине хонукта 10 миллиграмм цинк болган 5 миллиграмм чөс холууа херегелсттирер.

Хаймыдыр, бында кылып каан мөөгү суу кижиниң ижин чу-луугу ыгалдырып күштөдирер. Мычанган чөм хаймыдыр чү-луугу эвөөжөн кижилер мөөгү суу ижерге дууламы. Илти оылган-нап, катарлаан, бүтүрктери араан кижилер мөөгүлөриң чөмгө херегелеп болбас.

Калык кижилер чинге дууламы болур дыкка хөй мөөгүлөр бе-лин балык азыр кижилерге хоралык садыларынч чедирин болур. Мөөгүлөрдө кылган чөмгө углеводтар эвөөн (1,5—4,5 хуу) болур, оларда чымалынч хемчөөл эвөөн, оң-биле калы чышты болган ону чиген кижилер доран-на тода бергенин млыни бөөр. Мычанган мөөгүңү чөмгө херегелзөринч семик кижилерге сүмөсөп ту-рар.

Мөөгүлөр чаагай аманынч болган кижиниң чөмгө хөөнүн эли-жилик. Олар калык кижиниң чөмгө белоктар тымылдырымынч нежеде үндөни болур.

Тыва областың Санитар-чырыдышынын бажымы.

Чанкайшичи шпионнар туттурган

ПЕКИН. (СЭТА). Синьхуа аген-тизелиниң дынамынч ёзугаар адыра, Шаньтоу болган Хуанчу порттарга шпион ажы кылым бол-ган Гонконгтуң англи туткут са-дыг судноларыңа чагыртыкчынч турган чанкайшичи ады шпион-нарым Гуаньдун мөжүңү нияткени аймык чок чорук органдары туду-п хоругдаан.

„КУР-га удуур чөңгөлийг үгүдөйлери америк шериг корабльери күштедирип турар“

ПЕКИН. (СЭТА). Синьхуа аген-тизелиң дамытканы:

Юнайтед Пресс Интернейшл деп америк агентлидинч корреспондентинч Халсенниң АКШ-тың чедиг флоттунч «Макдермук» дээр мино-посеиниң дынамынчаны ёзу-гаар алдыра, ВУР-га удуур чөңгөлийг үгүдөйлери америк шериг корабльери күштедирип турар, ол чорук бистинч чуртуустан аймык чөс чоругуна шыгымынч кыжымынч болур.

Ол минопосец Кыдаттың кургак чериниң эриктери-биле эриктен 12 англи миаль черде чоруп турар деп Халсен бизжөн. Оон мыай бир аме-рик өспөндө Уашимань ортулактун мурнуу-барынч таламынч хайгык албанын эгелзөөринч мурунда кам-шак турга дайымынч байдалга шит-тич алган турган дөриң корреспондент база айттыр турар.

Минопосецтиң капитаны Виллам Хопшениң Халсенге медегелзө: Тайвань ортулактөк болган Паиху-леда ортулактөкө халдан киреринч демкөөн көргүтүп турар бүт-тө кыдат шериглери хайгаарал көргөн, ол дугайында чөгүр илет-

Гонконгга белеткел эрткенин ол бүтү шпионнар билгендер. Аме-рик-чанкайшичи шпион организа-циялар Гонконгту Кыдатка ууур боттарының өнүгү-чөңгөлийг үгү-дөйлериң чорударынч баазамы кылдыр азынлап турарынч дугайы ол шпионнарым өчүктери херечиле турар. Бо чорук кыдат уаустунч эң шыгымынч кичөөнлейн хаара туттайн барын шиддөөс.

Калык шеригиң соруглазы бистинч мурнуустан туруп турар. Ол шериглерге харын согушкунуң бөриңге бис бөзө болуп ужурут бис. Тайвань өште суднолар чорутушкунуңарын, агаарга болган суг алаанга хөдөлшкынары бис бөзө хайып көрүп чоруп турар бис. Оон мыай бис болза, үстүк органдарынч айткышымынч ёзугаар ге-оминьдангы шериг-далай флотунч белеткээрине дуулап турар бис.

Чанкайшичи бөдүктөр Тайвань өште дөриң ажы-агы чорудуламынч үгүдөйлөрү чоруп турарлар деп, Синьхуа агентлидинч дынамынча-ла айттыр турар. Олар болза хөй санынч даштым садыг суднолары болган бистинч чуртууң балыкчаар суднолары дөрбөдөннөр, хөй санынч дажайымынч болган балык-чыларын өдүргөннөр. Бодунуң ол кеминг херектерин АКШ чазы-рын орадажып турар.

Тайвань өште америк шериг корабльериң дөрбөчү үгүдөйлериң кылым турарынч дугайы Юнайтед Пресс Интернейшл аген-тизелиң ол дынамынч база кыдат көргөн, ол дугайында чөгүр илет-

Чанкайшичи шериг корабльериңге удуур Кыдаттың эрик артиллериязынч болган торпедосецтериниң дайын чорудулгалары

ПЕКИН. (СЭТА). Фүцзянь фрон-турунч Синьхуа агентлидинч дамытканынч ёзугаар алдыра, Циньимында ортулакта чанкай-шичи артиллерия август 24-те 15 миаль 18 миаль турга, Тайваньдан Циньимында ортулактөк бар чор-раан «Жунцзынхэ» дээр чанкай-шичи шериг кораблинч тутулар дээр Кыдаттың Дэхэ, Вэйтоу, Хуньда-мынч ортулактөрине болган эрик кызымынч өскө-лаз ортулактөрине чөс от алышкан. Кыдаттын Улаустунч хостага армиязынч шериг-далай флоттунч эрик артиллерия чанкайшичи армиянын артиллерия ту-руштарыңа дөриңе шаштыгып ууу-турар мишар көдүрүлгөн болган өрт болган. 17 шак 33 миаль турга «Жунцзынхэ» дээр чанкайшичи шериг кораблинч хөк бертиндирген. Өскө бир корабль-биле калы эз мурнуу улаанымынчине таламы-биле лезин чорупкан. УХА-ның шериг-далай флоттунч торпедосецтери чанкайшичи суднолары үе кирип чоруткан, оларже бир торпедо да-лашканынч беритерге, УХА-ның август 23-те бертиндир бооламынч чанкайшичи корабль сүткө дүдү-гүнч кире берген.

Камбоджаның экономика таламы-биле чөкөкчүлөргө болган инди-стриализацияны оруу-биле оон холгустуруңе дуза чедирер соругла-биле 1956 чылынч экономиктиг дү-жүргүзүлгөн ёзугаар Камбоджа Кыдаттың көргүтүп турары дуза-ламчыдан аныкка ууу эвес метал-лургия комбинатынч тудар, оттулар чүдүлөр кызымынчынч шиттилет-тирар, өскө-лаз эзелеп кам бүдүр-гелериң тудар.

Черинч кылымал эдеринчизин салып үндүрер дээр АКШ-тың орадажышыкыны чедимче чок болган

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Юнайтед Пресс Интернейшл агентлидинч корреспондентиниң Канаверал дүжүлүлгөн (Флорида штатта) ды-намынч ёзугаар алдыра, Кат-тышкан Штаттар «Юнтер-С» дээр ракетаның дуузынч-биле Черинч 17 килограмм хире-даз дөнипкел кы-лымал эдеринчизин салып үндүр-еринч орадажышыкынын август 24-те кылган.

Салып үндүртүшкунуң соонда адым болганда АКШ-тың кам-галал министрствозу ол орада-

жымынч чедимче чок болган деп дынамынч. Эдеринч «Черинч до-гандыр октаргай дөлигемиче үм-көс» деп камгалал министрствозунч төзөдөкчиси чарлаан. Эде-ринчтинч октаргай дөлигемиче чүе үнөөнни тодардырымынч мурну-да «бүгү дынамынч болган ме-дгелзөриң өөрөңнп көөрү негет-тинч турар» деп ол чугаалаан.

Редактортунч орадажычым Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

ЧООККУ ХҮННЕРДЕ ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫҢДАН